

ברכת התורה לנשים

כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו: (דברים לב, ג)

(ברכות כא, א) מנין לברכת התורה לפניה מן התורה שנאמר +דברים ל"ב+ כי שם ה' אקרא הבו גדל לאלהינו.

חיוב נשים במצות תלמוד תורה

מבואר במסכת קידושין (כט, ב) שנשים פטורות ממצות תלמוד תורה, והטעם משום דדרשינן "ולמדתם" "ולמדתם", כל שאחרים מצווין ללמדו, מצווה ללמד את עצמו, וכל שאין אחרים מצווין ללמדו, אין מצווה ללמד את עצמו, ואחרים אינן מצווין ללמדה, דאמר קרא ולמדתם אותם את בניכם ולא בנותיכם. ולא לבד שאין חיוב ללמדה, אלא אדרבה כתוב בחז"ל (סוטה כא, ב) שכל המלמד את בתו תורה כאילו מלמדה תיפלות.

וכן נפסק בשו"ע (יו"ד רמו, ו) שאשה שלמדה תורה יש לה שכר, אבל לא כשכר האיש, מפני שאינה מצווה ועושה. ואף על פי שיש לה שכר, צו חז"ל שלא ילמד אדם את בתו תורה, מפני שרוב הנשים אין דעתן מכוונת להתלמד, ומוציאות דברי תורה לדברי הבאי לפי עניות דעתן. אמרו חכמים, כל המלמד את בתו תורה, כאילו מלמדה תיפלות (פ"א דבר עבירה). בד"א בתורה שבע"פ, אבל תורה שבכתב לא ילמד אותה לכתחלה, ואם מלמדה אינו כמלמדה תיפלות. וכתב הרמ"א דמ"מ חייבת האשה ללמוד דינים השייכים לאשה. עוד כתב שאשה אינה חייבת ללמד את בנה תורה, ומ"מ אם עוזרת לבנה או לבעלה שיעסקו בתורה, חולקת שכר בהדייהו.

ברכת התורה

הבית יוסף (או"ח סימן מז) מביא בשם האגור בשם מהרי"ל (שו"ת מהרי"ל לחדשות סי' מה) דנשים מברכות התורה אף על פי שאינן חייבות, ולא עוד אלא שהמלמד את בתו תורה כאילו מלמדה תיפלות, דזהו בתורה שבעל פה אבל לא תורה שבכתב. ואף על פי שלשון הברכה "לעסוק" בדברי תורה, משמע תורה שבעל פה, מכל מקום אין לשנות מטבע הברכות. ועוד, כי הן מברכות על קריאת הקרבנות, דתפלה כנגד קרבנות תקנום (ברכות כו, ב) והן חייבות בתפלה (שם כ, ב), ואם כן חייבות ג"כ בקריאת העולה והקרבנות, וכל שכן לדברי סמ"ג שכתב שהנשים חייבות ללמוד הדינים השייכים להן. [מה שכתב האגור בשם הסמ"ג לא נמצא שם כמו שתמה עליו החיד"א (שו"ת יוסף אומץ סי' ז), אבל נראה שטעות סופר יש כאן, וצ"ל סמ"ק ובאמת בהקדמה לסמ"ק כתב וז"ל וגם כתב עוד (לומר) לנשים המצות הנוהגות להם עשה ולא, ותועיל להן הקריאה והדקדוק בהן כאשר יועיל עסק התלמוד לאנשים, כמו שמצינו (ע"ז ג, א) גוי שעוסק בתורה, פירוש וכן במצות, הרי הוא ככהן גדול להחיותו ולגדלו מכל שאר אחיו הגוים, כמו הכהן הגדול שיש לגדלו משאר אחיו הכהנים ומוקמינן בז' מצות. ומשמע מדבריו שאשה במצוות שלה מקיימת מצות ת"ת ממש כמו באנשים, ודלא כמו שהבאנו לקמן בשם החיד"א והבית הלוי ועוד כמה אחרונים]

וכן נפסק בשו"ע (או"ח מז, יד) דנשים מברכות ברכת התורה. ועל מ"א שמביא שני הטעמים של הב"י. אבל בביאור הגר"א כתב שדבריהם דחויין מכמה פנים, וקרא צווח ולמדתם את בניכם ולא בנותיכם, היאך תאמר "וצונו" "ונתן לנו", אלא העיקר ע"פ מ"ש

תוספות ושאר פוסקים דנשים מברכות על כל מ"ע שהז"ג, כדאיתא לעיל (סי' י"ז סעיף ב) ואף דקי"ל כאילו מלמדה תיפלות, דווקא בתורה שבעל פה כמ"ש ביו"ד (סי' רמ"ו סעי' ו). אבל לכאורה דברי הגר"א צ"ע שהרי בפשטות סובר המחבר שנשים לא יכולות לברך על מצות עשהז"ג, דיעוין שו"ע או"ח (סי' יז) שטומטום ואדרוגינוס, חייבין מספק, ויתעטפו בלא ברכה. (פי' טומטום, לא נודע אם הוא זכר או נקבה, ואדרוגינוס יש לו זכרות ונקבות). וכתב הרמ"א שלפי מה שנהגו נשים לברך במצות עשה שהזמן גרמא, גם הם יברכו. משמע שהמחבר סובר שאינן יכולות לברך, ולכן טומטום לא יברך.

[דרך אגב ראיתי דבר מעניין בספר ברכי יוסף (סי' תרנד, ב) שבתחילה יצא נגד מנהג אלו הנשים שמברכות, אבל לאחר שראה בספר שו"ת מן השמים (סימן א) שכתב וז"ל שאלתי על הנשים שמברכות על הלולב, ועל מי שמברך להן על תקיעת שופר, אם יש עבירה בדבר ואם הוי ברכה לבטלה, אחרי שאינן מצוות ואם לאו. השיבו, וכי אכשיר דרי, כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקולה, ולך אמור להם שובו לכם לאהליכם וברכו את ה' אלהיכם, והעד מגילה וחנוכה, ופירשו לי מה מצינו במגילה וחנוכה מאחר שהיו באותו הנס חייבות בהם ומברכות עליהם, ובלולב נמי מצינו סמך לדבר שאין לו אלא לב אחד לאביו שבשמים, ובשופר נמי אמרינן שאמר הקדוש ברוך הוא אמרו לפני מלכיות שתמליכוני עליכם, זכרונות שיבא זכרון אבותיכם לפני לטובה, ובמה, בשופר, והנשים נמי צריכות שיבא זכרון לפניו לטובה, לפיכך אם באו לברך בלולב ושופר הרשות בידן. ולכן חזר בו החיד"א והתיר להן לנשים לברך על מ"ע שהז"ג.]

אשה להוציא איש

ועי' בביאור הלכה (סי' מז סעיף יד ד"ה נשים) שלפי הטעם של הב"י אשה יכולה להוציא בברכה"ת את האיש, אבל לפי הגר"א שהטעם שמברכות הוא משום דלא גריעא מכל מ"ע שהזמן גרמא, דקי"ל דיכולות לברך עליהן, אין יכולות להוציא את האיש, משום דלא מקרי מחויבות בדבר.

רשות או חובה

ועי' בברכי יוסף (שם ס"ק ז) דהק' על האגור שכתב שנשים חייבות ללמוד דינים השייכים אליה, מהא דפריך (שבת לג, א) על ר' שמעון דאמר דאסכרה בא בעוון ביטול תורה, דנשים יוכיחו, שאינן מחויבות במצות תלמוד תורה ומתות במיתת אסכרה, ולמה לא משני מפני שמבטלות מלימוד בדינים דשייכי להו. ותי' דמה שכתבו שחייבות ללמוד דיני נשים, לאו דוקא חייבות, אלא הכי קאמר דטוב וישר להן ללמוד מידי דשייך להו, אבל אינו חיוב גמור. אבל לכאורה לא משמע כן, דאם אין זה אלא רשות למה מברכות בגלל זה. ועוד דאם מצד רשות הרי בלי הטעם דמצוות שלהן, הן מקיימות מצות ת"ת כמי שאינן מצווה ועושה.

עוד הק' בשו"ת יוסף אומץ (סי' ז) מההיא דמס' סוטה (כא, א) דאמרינן זכות תולה במים המאררים, ומק' הגמ' זכות דמאי אילימא זכות דתורה הא אינה מצווה ועושה היא, ואם איתא שחייבת ללמוד דינים השייכים לה, למה נקריית אינה מצווה ועושה.

חיוב ת"ת או הכשר עשייה

עוד תי' החיד"א דחיובם אינו מצד מצוות ת"ת, דודאי פטורת הן, אמנם חייבות מיהא למען

דעת הדינים שלהן, ואי בקיאי בהן תו ליכא עלייהו שום סרך חיוב ללמוד. אבל קצ"ע דא"כ למה חייבות לברך ברכת התורה שהותקן על מצות ת"ת, דאם אינן מקיימות מצות ת"ת, רק שהייבות ללמוד כדי לדעת מה לעשות, למה מברכות. עוד הק' שהרי קי"ל (מנחות מב, ב) שכל מצוה שאין בעשייתה גמר מצוה, אין מברכים עליה, ואם נאמר שאין בלימודה אלא משום הכנה לעשיית המצוות, אין לה לברך.

מצות כתיבת ס"ת

כדברי החיד"א כתב גם בשו"ת בית הלוי (חלק א סימן ו), יעו"ש שדן למה נשים פטורות ממצות כתיבת ס"ת. וכתב דמש"ה פטירי דאינן במצות לימוד, וכן הוא בספר החינוך (מצוה תרי"ג) שכתב וז"ל ונוהגת בכל מקום ובכל זמן בזכרים שכן חייבין בתלמוד תורה, וכמו כן לכתוב אותה, ולא בנקבות, הרי להדיא דמשום דאינן בלימוד פטורין מכתובה. ומה שהקשה השאגת אריה דהא במצות הנוהגות בהן חייבות ללמוד, ואי משום דאיכא שאינן נוהגים בהן, א"כ הא איכא גם בזכרים מצות שאינן נוהג רק בכהנים, ותמה עליו הבית הלוי דבזכרים אפילו במצוה שאינן נוהג בו היינו שאינן מחוייב לקיימה, אבל הא מחוייב ללומדה, דמצות לימוד הא איכא בזכרים על כל המצות, ומצות כתיבת ס"ת אינו תלוי רק בחיוב הלימוד ולא בחיוב הקיום, ומש"ה הזכרים חייבים לכתוב, אבל בנשים הרי מצוה שאינן נוהג בה אינן מחוייבת ללומדה כלל. עוד תי' דודאי דגם במצות שנוהגות בהן אין בהם **מצות תלמוד תורה כלל כמו דהוי באנשים**, דבאנשים הוי הלימוד מ"ע כמו הנחת תפילין, וכשלומד מקיים מ"ע, וגם במצות שאין נוהגין בו מ"מ מחוייב ללמוד משום מ"ע דתלמוד תורה, אבל בנשים אין בלימודם שום מצוה כלל מצד עצמו, רק הסמ"ג (סמ"ק) כתב דמ"מ מחוייבים ללמוד מצות הנוהגות בהן כדי שתדע היאך לקיימם, ואם כבר בקיאה היא בדינים שלה ויודעת היאך לעשות שוב אינה צריכה ללמוד עוד.

הזכרת ברית ותורה בברכה"מ

ולפי"ז יישב הבת הלוי קושיית המ"א, דהנה איתא בברכות (מט, א) רב חננאל אמר רב לא אמר ברית ותורה ומלכות יצא, ברית לפי שאינה בנשים, תורה ומלכות לפי שאינן לא בנשים ולא בעבדים, והקשה המג"א (סי' קפ"ז) דהא במצות שמחויבות בהם צריכות ללמוד, אבל לדברי הביה"ל ניחא דתורה שמזכירין בבהמ"ז קאי על עיקר מצות הלימוד, ולא על קיום המצות וזה לא שייך בנשים. ועי' במ"ב (סימן קפז ס"ק ט) על הא דכתב הרמ"א (קפ"ז סעיף ג) דנשים ועבדים לא יאמרו ברית ותורה, דנשים לאו בני ברית נינהו, ועבדים לאו בני תורה נינהו. שבימינו נהגו הנשים לומר ג"כ על בריתך שחתמת בבשרנו ועל תורתך שלמדנתנו, והכוונה על ברית הזכרים שחתמת בבשרנו, וכן תורתך שלמדנתנו על למוד הזכרים, שבזכות התורה והברית נחלו ישראל את הארץ. ועוד שגם הנשים צריכות ללמוד מצות שלהן לידע היאך לעשותן כמ"ש בסי' מ"ז. אבל באמת צ"ע א"כ למה הרמ"א פסק שלא לאמרו.

ביאור חדש בדברי האגור

ועי"ש (בביה"ל) דהא דכתב האגור דלהסמ"ג מברכות ברכות התורה, היינו משום דס"ל שיכולות לברך כשאר מצוות עשה שהז"ג דאע"ג דפטירי מ"מ הא ליכא איסורא אם הם מקיימים אותם, אבל בתורה הא איכא איסורא, וכדאמרינן דכל המלמד בתו תורה כאלו למדה תיפלות, אבל משום דחייבות לומר פרשת קרבנות, ולהסמ"ג דחייבות ללמוד מצוות

הנוהגות בהן, פירוש דחייבות ללמוד כדי שתדע היאך לעשות, א"כ הא פשיטא דע"ז לא קאי הך דכאלו למדה תיפלות, דהרי אדרבה מחוייבות הן ללמוד, ושפיר מברכות כמו דמברכות על כל מ"ע שהז"ג.

אבל כבר הבאנו שבסמ"ק משמע שנשים בלימוד מצוות שלהן, יש להן שכר לימוד התורה. וכן משמע בשו"ת מהרי"ל (החדשות סימן מה) שכתב כדברי האגור, עי"ש שכתב שיכולות ללמוד ולקבל שכר כאינו מצווה ועושה, ולכן יכולות לברך לפי ר"ת, ומוסיף דעדיף משאר מצוות שפטורות מהן, דרבנן תקנו פרשת וידבר וכו' נגד התמיד, משמע שאפילו להשיטות שאינן מברכות על מ"ע שהז"ג, כאן מברכות. ועוד שכתב להזכיר דמה שלומדות חשיב תורה, מהא דכתב מהרי"ח דאפילו אחר צרכים גדולים אין לברך ברכת התורה, דאין כאן היסח הדעת דצריך לחשב דינים דבית הכסא, כגון כיצד יקנח וכיצד יגלה, וכ"ש אשה דחייבת תדיר, וכל צרכי הבית על פיה דחייבת לידע ולהתעסק. הרי לן שסברת הראשונים שהחיוב ללמוד מצוות שלהן, הוי כתורה שלנו ממש.

סתירה בדברי מהרי"ל

בעיקר דברי מהרי"ל כבר הק' הק' החיד"א (שו"ת יוסף אומץ סי' ז) ממה שכתב בשו"ת מהרי"ל (סימן קצט) וז"ל וללמוד לנשים אעפ"י שצריכות לקיים כל לא תעשה ועשה נמי שלא הזמן גרמא, מ"מ אין ללמדה דהוי כמלמדה תפלות, כדאיתא פרק היה נוטל (סוטה כא, א) ויליף ליה מ"אני חכמה שכנתי ערמה, כיון שנכנסה חכמה בלבו של אדם נכנסה בו ערמומית, וכן פי' רש"י ז"ל מתוך כך תעשה דברים בהצנע, וא"כ חיישינן שמא תבא לידי קלקול לפי שדעתן קלות, ואפילו כי היא מצוה קרינן ביה עת לעשות וכו' דיצא שכרו בהפסדו, וכל שכן דאינן מצוות, ואי משום דידעו לקיים המצוות, אפשר שילמדו ע"פ הקבלה השרשים והכללות, וכשיסתפקו ישאלו למורה כאשר אנו רואין בדורינו שבקיאיות הרבה בדיני מליחה והדחה וניקור והלכות נדה וכיוצא בזה, והכל ע"פ הקבלה מבחוץ. ותי החיד"א שהאגור לא כתב אלא שחייבת בקרבנות, משום דהוי חלק בתפילה, אבל אה"נ אינה חייבת ללמוד מצוותיה, כמ"ש בשו"ת מהרי"ל. אבל עדיין קשה ממה שכתב במהרי"ל החדשות (הנ"ל).

ברכה על "החפצא" של תורה

לגבי עיקר קושיית הראשונים למה נשים מברכות ברכה"ת, עי' בחי' מרן רי"ז הלוי (הל' ברכות) שמביא תי' בשם אביו הגר"ח זצ"ל, שברכת התורה אינה ברכת המצוה, אלא ברכה על עצם החפצא של התורה, ולכן גם נשים חייבות לברך, שגם אצלן מה שלומדות הוי חפצא של תורה.

אשה עולה למנין שבעה

בספר עמק ברכה (ברכת התורה א) הביא שהגרי"ז תי' בזה קושיית הטורי אבן (מגילה כג, א) דאיתא התם שהכל עולין למנין ז' אפילו אשה. והתוס' (ר"ה לג, א) כתבו שר"י בר יהודה מוכיח מכאן דנשים אף על פי שפטורים ממ"ע שהזמ"ג אם רצו מברכות עליהן, מדעולות למנין ז' אף על פי שפטורות מת"ת. ור"ת דחה די"ל הא דאשה עולה היינו באמצע שלא היה רגילין לברך כדאמרינן הפותח מברך לפניה והחותם מברך לאחריה, ומסיימי התוס' דעולין למנין ז' משמע בסוף ז'. והק' הטו"א דהא ברכה דלפניה של פותח, ולאחריה של חותם מוציאין את כל הז' שקראו בתורה, וכיון דאשה אינה חייבת בת"ת וברכותיה, הו"ל אינה מחוייבת בדבר, והאיך מוציאה את כל הז' קרואים מברכה שלאחריה. ותי'

הגרי"ז על פי דבי הגר"ח, שאע"פ שאינן חייבות במצות ת"ת, שפיר יכולות להוציא אחרים בברכת התורה, שאינו אלא ברכה על החפצא של תורה, ולא על מצות ת"ת, וגם אצלן הוי חפצא של תורה.

לגבי עיקר קושית הראשונים עי' בפסקי הרא"ש (קידושין פרק א סימן מט) שר"ת תי' דברכת התורה על קריאת התורה לפני ולואחריה, לאו משום מצות ת"ת, אלא חיוב חדש על קריאת התורה, שהרי אפילו בירך הערב נא או נפטר באהבה רבה, חוזר ומברך לחובת קריאת התורה. תדע לך כתב הרא"ש שכהן הקורא במקום לוי חוזר ומברך, אע"פ שכבר בירך.

על איזה תורה מברכים

עוד הביא ראייה בספר עמק ברכה להיסוד של הגר"ח מהא דנחלקו בגמ' (ברכות יא, ב) על איזה לימוד חייב לברך ברכה"ת, שלפי רב הונא למקרא צריך לברך, ולמדרש אינו צריך לברך, ולפי רבי אלעזר למקרא ולמדרש צריך לברך, למשנה אינו צריך לברך, ולפי רבי יוחנן אף למשנה נמי צריך לברך, אבל לתלמוד אינו צריך לברך, ורבא אמר אף לתלמוד צריך לברך. וכתב רבינו יונה דגם למ"ד דלמשנה וגמ' ומדרש צריך לברך, אינו אלא משום המקרא שבהם, שהם מפרשים פסוקי התורה. ואם איתא שברכה"ת הוא ברכה על מצות ת"ת, א"כ אדרבה היה צריך להיות שעיקר חיוב הברכה הוא על תורה שבע"פ, דהא עיקר לימוד התורה הוא תורה שבע"פ, שממנה הוראה יוצאת, אלא ע"כ דהחיוב ברכה הוא על התורה גופא, ולא מקרי "כי שם השם אקרא", אלא תורה שבכתב ממש.

ברכת אשר בחר בנו

המנחת חינוך (מצוה תל) ג"כ נקט כאחרונים הנ"ל שנשים אפילו בלימוד הדינים שלהם, אינן חייבות בתורת מצות לימוד התורה, רק שידעו הדינים שלהם, והק' א"כ איך יכולות לברך, ותי' דאולי הוי כמו ברהמ"ז שאינו מצוה לאכול, רק התורה צותה שאם יאכל יברך, ה"נ כתבה התורה מי שלומד אף על פי שאינו מחויב מ"ע לברך. (וצ"ע הדמיון לברכהמ"ז, דשם באמת כתוב כך בתורה, אבל בברכה"ת אולי באמת, אין ברכה אלא למי שחייב במצות ת"ת) רק שעדיין מתקשה איך יכולות לומר אשר קדשנו וכו' לעסוק בד"ת. ועי"ש שרצה לומר דאפשר ד"אשר בחר בנו", דהוא ברכת השבחה מחוייבים כמו בהמ"ז, אך אקב"ו לעסוק וכו' אינם מברכים. ולמעשה יכולות לברך גם ברכת "לעסוק" לדידן דמברכות על כל מ"ע שהז"ג אף על פי שאינם חייבות. ולפי"ז חידש המנ"ח שברכת "אשר בחר" יכולות להוציא האנשים ידי חובתם, כי חייבים מה"ת, אבל אם שנאו כבר אינן יכולות להציאם כי אינם בגדר ערבות.

ברכת המצוה או ברכת השבחה

המנ"ח חידש שלפחות ברכת "אשר בחר" הוי ברכת השבחה, אבל לכאורה לפי הרמב"ן כל ברכת התורה הוי ברכת השבחה. דהנה רמב"ם לא מנה במנין המצוות שלו מצות ברכת התורה, הרמב"ן בהשגותיו לספר המצוות (מצוות ששכחן הרב עשין מצוה טו) כתב שנצטוינו להודות לשמו יתברך בכל עת שנקרא בתורה על הטובה הגדולה שעשה לנו בתת תורתו אלינו, והודיענו המעשים הרצויים לפניו שבהם ננחל חיי העולם הבא. וכאשר נצטוינו בברכה אחר כל האכילה כן נצטוינו בזו. ובשלישי של ברכות (כא, א) אמרו, מנין לברכת התורה לפני מן התורה, שנאמר כי שם השם אקרא הבו גודל לאלהינו. מזה שהרמב"ן דימה ברכה"ת לברכהמ"ז, משמע שברכה"ת אינו כברכת המצוה אלא ברכת

השבח, כמו שבברכהמ"ז בוודאי אינו אלא ברכת השבח. ולדבריו י"ל טעם חדש למה נשים חייבות בברכה"ת, משום שאינו ברכת המצה ולכן אע"פ שאשה אינה מחויבת בת"ת שפיר מברכות. ומזה סמך לדברי הגר"ח שבברכה"ת הוי ברכה על "החפצא" של דברי תורה, ולא ברכת המצוות.

ברכת השחר

לפי הרמב"ן מיושב כמה קושיות שיש בענין ברכה"ת. דלכאורה יש להעיר למה תיקנו לברך ברכת התורה כל בוקר ביחד עם שאר ברכת השחר, הרי לא מצאנו בשום מצוה אחרת שמברך עליו סתם, רק אם הולך לעשות המצוה אז הוא מברך, א"כ בברכת התורה נמי אם יזדמן לו ללמוד אז יברך, ואם לאו לא, למה יש תקנה קבועה לברכו בכל יום בבוקר. אבל לפי הרמב"ן ניחא, דאם זה ברכת השבח על עצם התורה מובן למה יש לברך כל יום, כמו שמשבח להקב"ה כל יום על שאר הטובות שעושה לנו.

ברכת אהבה רבה

עוד מיושב בזה למה ברכת אהבה רבה יכול לפטרו מחיוב ברכת התורה, שלכאורה הוא פלא, הרי לא בירך ברכת המצוה, א"כ למה יצא חיוב ברכת התורה. אבל לפי הרמב"ן ניחא דאם כל הגדר הוא ברכת השבח, אז שפיר יוצא בברכת אהבה רבה, שאין לך שבח על התורה יותר מברכה זו.

ויש לדחות הראיה על פי מה כשתב המאירי (ברכות יא, ב) לגבי ברכת ק"ש, וז"ל ברכות אלו עיקרן לעצמן נתקנו, ראשונה למציאות היום והאור, ושניה לחיוב תורה, אלא שמאחר שנתקנו יסודם לפני שמע, והפקיעו בהם מלברך אשר קדשנו במצוותיו וצונו לקרוא את שמע. ומ"מ מי שלא ידע הברכות וידע את שמע, מברך לפני קריאתה אשר קדשנו וכו' לקרוא את שמע. ועי"ש שמביא ראיה מתקיעת שופר, שהוא ס"ל כשיטת בעה"מ שלא תקנו ברכת המצוה על מצות תקיעת שופר, וברכות מלכיות זכרונות ושופרות הן במקום ברכת המצוה, וכתב המאירי שמלכיות זכרונות ושופרות הן ברכות לעצמן, ואין מעכבות את התקיעות ולא התקיעות מעכבות אותן, אלא שאחר שנתקנו יסדו עליהן ברכת שופר כל אחת לסימן אחד, ומי שאינו יודע לברך ובא לתקוע, מברך אשר קדשנו במצוותיו וצונו לשמוע קול שופר. הרי לך יסוד בדברי המאירי שהיכא שיש ברכת השבח צמוד למצוה, לא תקנו ברכת המצוה, ודי בברכה ההוא שיש בה שייכות למצוה, א"כ מובן למה ברכת אהבה רבה פוטרת ברכת התורה, אפילו אם נאמר שברכת התורה הוי ברכת המצוה.

חלק מסדר התפילה

הערוך השולחן (מז סעיף כה) מחדש טעם אחר לחייב נשים בברכה"ת, דאף שאינן מצוות על ת"ת וגם מק"ש פטורות, מ"מ כיון שחייבות בתפלה, וקבעו עליהן לחובה כחלק מתפילה, חייבות גם באלו, ולפי"ז כתב שגם חייבות בפסוקי דזמרה ושירת הים. ויש להעיר שלכאורה פשוט שחייבות בפסוקי דזמרה, דכל כולו אינו אלא הכנה לתפילה, א"כ מי שחייב בתפילה חייב גם בפסוקי דזמרה.

היסח הדעת

הק' בתוספות (ברכות יא, ב) מאי שנא ברכת התורה שמברכים פעם אחת בבוקר, ויוצאים

על ידי זה כל היום, מסוכה שצריך לברך על כל סעודה וסעודה לישב בסוכה. ות' דשאני תורה שאינו מייאש דעתו דכל שעה אדם מחוייב ללמוד, דכתיב והגית בו יומם ולילה והוי כמו יושב כל היום בלא הפסק, אבל אכילה בסוכה יש שעה קבועה. ועי' ברא"ש (ברכות פרק א, יג) שכתב שמסתבר שבני אדם שרגילין תמיד לעסוק בתורה, ואפילו כשיוצאין לעסקיהן ממהרים לעשות צרכיהם כדי לחזור וללמוד, ותמיד דעתם על לימודם לא חשיב הפסק לענין הברכה, וכן אם למד בלילה הלילה הולך אחר היום ואין צריך לברך כל זמן שלא יישן.

ולפי"ז חידש הצל"ח (ברכות יא, ב) שאשה שברכה ברכה"ת בבוקר, והסיח דעתו וחזרה ללימודה חייבת לברך שוב. נימוקו עמו כיון שעיקר הטעם שאין היסח הדעת מפסיק לענין ברכת התורה, הוא משום דכתיב והגית בו יומם ולילה, אז אומרים שדעתו תמיד על לימודו, כמו שכתבו הראשונים. אבל נשים אף שמברכין ברכת התורה, לא שייך בהו והגית יומם ולילה, א"כ אם ברכו בשחר כנהוג ובאמצע היום אחר שכבר הפסיקו בדברים אחרים, ישבו ללמוד איזה דבר מקרא וכיוצא מה שרשאים ללמוד, חייבים לברך שנית ברכת התורה.